

‘Een burgemeester moet vooral

Een AZC, een nieuwe moskee, of het feest van Sinterklaas. Ze kunnen flinke spanningen tussen bewoners opleveren. Als burgemeester ben je verantwoordelijk voor de veiligheid in je gemeente. Maar wat is je rol als burgemeester daarin nu precies? En wat zijn goede voorbeelden van handelen bij extremisme, polarisatie en sociale spanningen? De Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS, ministerie SZW) organiseerde over deze thema's samen met het Nederlands Genootschap van Burgemeesters een "Actiediner" waaraan ongeveer 25 burgemeesters uit het hele land deelnamen.

Tijdens het diner werden burgemeesters uitgenodigd om te vertellen over hun ervaringen. Bart Brandsma, filosoof, consultant en trainer en schrijver van het boek *"Polarisatie; inzicht in de dynamiek van wij-zij denken"* en Lenka Hora Adema, Overheidsmediator en opleider/coach bij de NGB-opleiding "effectief leiderschap bij polarisatie en conflict", ondersteunden het Actiediner. Zij brachten de gesprekken op gang. Volgens Brandsma moet de burgemeester in spannende situaties juist niét, in tegenstelling tot wat in veel vacatureteksten staat, een "bruggebouwer" zijn: 'Spanningen, bijvoorbeeld over een moskee of Zwarte Piet, gaan eigenlijk nooit over die moskee of Zwarte Piet. Er zit veel meer achter. Zo was er een gemeente waar een nieuwe moskee zou komen. Een aantal wijkbewoners kwam in opstand. Wat bleek? Het ging niet over moslims versus niet-moslims. Het ging veel meer over mensen die bang waren dat hun wijk zou veranderen. Dat de "grote steden-problematiek" in hun rustige wijk zou binnendringen. Bewoners voelden zich daardoor in de steek gelaten door de overheid, niet gehoord. Zo'n moskee wordt dan het vehikel voor de tegenstanders

om hun ongenoegen te laten blijken. Het is ongelooflijk belangrijk om zo'n wijk te snappen: soms spelen daar al jaren heel andere zaken. Zorg dat je dat als burgemeester dus allemaal weet, verdiep je in je bevolking.'

‘Investeren in vreedstijd is het beste als je wilt bijdragen aan sociale stabiliteit in je gemeente’

Lenka Hora Adema bevestigt dit vanuit haar ervaring als mediator in geëscaleerde conflicten: 'Een mediation in een gepolariseerde setting start altijd met erkenning van de afzonderlijke verhalen, de emoties en de achterliggende belangen. Zo vertelde een groep bewoners bij een bijeenkomst over de komst van een AZC dat ze de boel zouden komen platbranden en dat ze niemand zouden sparen. De politie stond al klaar om ze eruit te zetten. Contact maken, de woede erkennen en doorvragen leidde ertoe dat al snel duidelijk werd dat deze bewoners opkwamen voor de wijk die zich al jaren het afvoerputje van de gemeente voelde. Toen er eenmaal erkenning voor was, kwam er een ander gesprek op gang.'

Welke crisis?

Dat beaamt ook burgemeester Miranda de Vries (nu: Geldermalsen, binnenkort: Etten-Leur): 'Tijdens de tafelgesprekken die wij voerden met mensen na de crisis rondom de komst van een AZC, bleek dat iedereen zijn of haar eigen verhaal had. Van een taalachterstand tot schuldenproblematiek. Sommige mensen voelden zich al jaren niet meer gehoord door de

Bart Brandsma "Polarisatie: inzicht in de dynamiek van wij-zij denken" www.polarisatie.nl

Lenka Hora Adema www.lenka.nl en www.doedemocratie.nu

Zie ook de training 'Effectief leiderschap bij polarisatie en conflict' in de opleidingsgids voor burgemeesters 2018 van het Nederlands Genootschap van Burgemeesters.

Jakobien Groeneveld is senior communicatieadviseur bij de Expertise-unit Sociale Stabiliteit van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De ESS is een unit die zich bezig houdt met het (mogelijk) voorkomen van en omgaan met sociale spanningen in Nederland die gerelateerd zijn aan migratie. De experts van de unit kennen het speelveld en de gemeenschappen goed en kunnen gemeenten adviseren over spanningen en preventie van extremisme, polarisatie en radicalisering. [www.socialestabiliteit.nl](mailto:jgroeneveld@minszw.nl) jgroeneveld@minszw.nl

géén bruggenbouwer zijn'

gemeente. Dat had eigenlijk niet eens zoveel te maken met de noodopvang voor vluchtelingen. Dat was meer de druppel die de emmer deed overlopen.' Burgemeester de Vries stond met haar gemeente in 2015 wekenlang in het middelpunt van de (landelijke) mediabelangstelling. Het college had vrij vlot besloten dat er een noodopvang voor vluchtelingen moest komen. Een deel van de inwoners zag dat helemaal niet zitten. Voor het eerst werd in Nederland een gemeenteraadsvergadering stil gelegd, doordat relschoppers de vergadering verstoorden. Burgemeester De Vries: 'Wij dachten: er is crisis. We moeten iets doen om die mensen op te vangen. Maar de inwoners dachten: crisis? Wat voor crisis? Die hadden heel andere zaken aan hun hoofd dan vluchtelingen. Toen bleek al snel dat we veel te snel en te top-down hadden besloten. Ik heb er als burgemeester zeker van wakker gelegen en ook mijn gezin heeft er last van gehad. Maar opstappen, dat is niet mijn ding. Zeker niet midden in een crisis. Er was wel een motie van wantrouwen tegen mij, maar die heeft het niet gehaald.'

Dialogotafels met iedereen

Na de rellen in Geldermalsen besloot het college dat er geen noodopvang kwam. Burgemeester De Vries: 'Na de crisis hebben we ongelooflijk hard gewerkt om het vertrouwen van de mensen in de gemeente weer terug te winnen. Hoe? We hebben een groot aantal "dialogotafels" georganiseerd. Letterlijk iedereen in de gemeente Geldermalsen kreeg een uitnodiging. Ik zei: We stoppen pas als iedereen zijn woordje heeft kunnen doen. Uiteindelijk zijn er zes avonden geweest, ik was er altijd bij. Tijdens die avonden hoorde ik wat mensen eigenlijk bezig hield.'

Hoewel de Dialogotafels zeker geholpen hebben, is er één ding dat nog meer helpt bij het herstel van vertrouwen. En daarin heeft de burgemeester een cruciale rol, zo merkte De Vries: 'Ik moest er als burgemeester echt zelf zijn voor de mensen. Ik kwam twee jaar later bij een lokale vrouwenvereniging en hield daar een praatje. Een vrouw kwam na afloop naar me toe en zei: "Nu ik u zie, weet ik pas dat het goed zit. Dat u weer van ons bent". Het verbaasde me hoe lang zoiets kan duren. En dat mensen zó hechten aan mij als burgemeester, maar vooral ook als persoon.' Hora Adema is het daarmee eens. Ook zij ziet hoe belangrijk de houding van burgemeesters is tijdens (én vooral ook na) sociale spanningen.

Rellen in Geldermalsen (foto: ANP)

Hora Adema: 'Hoe je wordt ervaren door een ander is soms gissen, maar wel van wezenlijk belang op het moment dat je kiest voor een interventie bij conflict en polarisatie. Zicht krijgen op hoe je wordt ervaren door jouw inwoners, door feedback te organiseren is heel nuttig. Het is een open deur, maar bouwen aan een goede relatie met je inwoners in tijden dat er geen conflict en polarisatie is, investeren in vredes-tijd, is de beste investering die je kan doen als je wilt bijdragen aan sociale stabiliteit in je gemeente.'

Laat jezelf thuis

Een ander punt dat tijdens het Actiediner naar voren kwam, was het feit dat je altijd jezelf 'meeneemt' als burgemeester. Ook jij hebt je normen en waarden. Van huis uit meegekregen, of uit de cultuur waar jij uit voortkomt. Wat als die normen en waarden geheel niet aansluiten bij de mensen die je tegenover je hebt zitten? En hoe weet je eigenlijk wat de normen en waarden zijn van jouw inwoners? Hoe zorg je met andere woorden dat je alles weet, maar dat je "boven (of tussen) de partijen" blijft staan?

Voor burgemeester De Vries was dat best een uitdaging. 'Ik wilde mijn verantwoordelijkheid nemen als burgemeester. Dus die vluchtelingen opnemen. Er was hoge nood en er kwam een verzoek binnen. Als

Foto: ANP

college besloten we toen: we doen het. Maar doordat ik de beslissing nam als burgemeester, ging de crisis niet alleen aan mij hangen als burgemeester, maar ook als mens. Ineens was mijn politieke partij (PvdA) ook weer belangrijk. De tegenstanders van het AZC voelden daarnaast niet meer dat ik ook aan hun kant stond.'

'Demonstraties voor of tegen Zwarte Piet, gaan nooit over Zwarte Piet'

Averechts

Brandsma herkent de patronen: 'Veel burgemeesters denken dat ze moeten "bruggen bouwen" tussen voor- en tegenstanders. Maar dat werkt averechts. Het impliceert namelijk dat het hier gaat om rationele argumenten en mensen die dat rustig zitten te bespreken met elkaar. Maar in de praktijk draait het veel meer om emotie. Ga dus niet op de oplossings-toer, maar zorg ervoor dat je weet wat er écht speelt onder bewoners of in een wijk. Zet je wijkmanagers in en goede sociale makelaars. En ga op zoek naar het "stille midden". Soms blijken er namelijk maar een paar mensen te zijn die op zoek willen naar de polarisatie (pushers). Probeer daar niet teveel aandacht aan te besteden en ga het gesprek aan over wat er écht aan de hand is. Zo kun je als lokaal bestuur oplossingen zoeken voor problemen die er echt zijn.

In plaats van over Zwarte Piet praten, zou je op zoek moeten naar wat de voor- en tegenstanders verbindt. De vraag is dan: hoe kunnen wij als ouders dit zo oplossen dat al onze kinderen recht wordt gedaan? Het gaat niet om ons. Vanuit die grondhouding zijn de oplossingen sneller gevonden dan vanuit de gepolariseerde houdingen.'

Erkenning geven helpt om norm te stellen

Hora Adema: 'Wat ik vaak zie is dat burgemeesters het lastig vinden om erkenning te geven aan de partij waar ze het inhoudelijk niet mee eens zijn of de partij die zich grensoverschrijdend gedraagt. De neiging is vaak meteen een norm te stellen. Eerst erkenning geven voor het verhaal en de emotie van de ander, helpt om effectief een norm te stellen. Je hoeft het niet eens te zijn met iemand om erkenning te geven voor het perspectief van de ander. Je hoeft alleen maar even naast iemand te gaan staan en te kijken wat hij ziet. Dus eraan in plaats van erboven.' Over waarom dat werkt vertelt Hora Adema: 'Eigenlijk is het heel simpel. We worden als mens nu eenmaal emotioneel als onze belangen bedreigd worden of als we dat alleen al denken. Uit hersenonderzoek blijkt dat het limbische systeem het rationele brein dan kaapt en op de overlevingsstand gaat. Wil je weten wat er echt speelt bij mensen, dan moet je dus doorvragen als je emoties ziet. Dan krijg je vanzelf de belangen op tafel. En als die eenmaal erkend worden, dan zakken de emoties ook en krijg je vaak weer een gesprekspartner. Je kunt je wel voorstellen dat bruggen bouwen, in de zin van begrip vragen van de ene partij voor de andere partij, terwijl de emoties nog hoog zitten, leidt tot bevestiging van het bestaande destructieve interactiepatroon. Tot escalatie en tot verlies van positie van de bemiddelende partij. De hersenen staan namelijk nog in de overlevingsstand. Iets om rekening mee te houden als bemiddelende burgemeester.'

Jakobien Groeneveld/SZW

Meer informatie

De Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) en het Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB) gaan een vervolg geven aan het Actiediner. In sommige gevallen kan het zijn dat ESS u benadert voor een actieve rol hierbij en/of deze activiteit(en) kenbaar te maken binnen uw eigen netwerken met collega-burgemeesters. Meer informatie? info@ess.nl